Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine **i *Akcijski plan*** *za razdoblje do 2026. godine* - ***mjere za unaprjeđenje prevencije ovisnosti***

Željko Petković, pomoćnik ravnatelja
Hrvatski zavod za javno zdravstvo

SADRŽAJ

Problematika ovisnosti u RH

Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine

Akcijski plan djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine

Mjere za unaprjeđenje u području prevencije

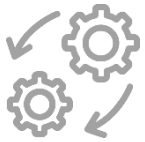

Izmjene zakonodavnog okvira

Problematika ovisnosti u RH

Prevalencije konzumacije psihoaktivnih tvari i igranja igara na sreću u populaciji od 15 do 64 god. (%)

Cjeloživotna prevalencija (ikada probali)

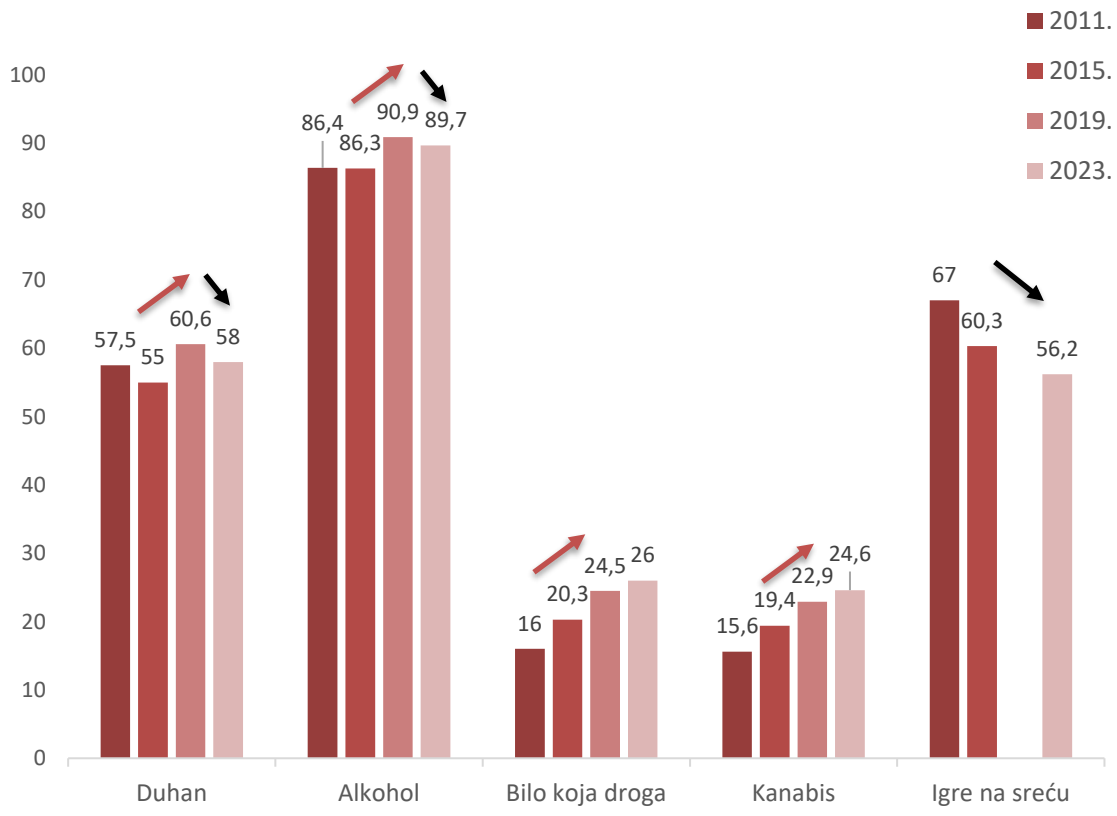

Prevalencija konzumacije u posljednjih godinu dana

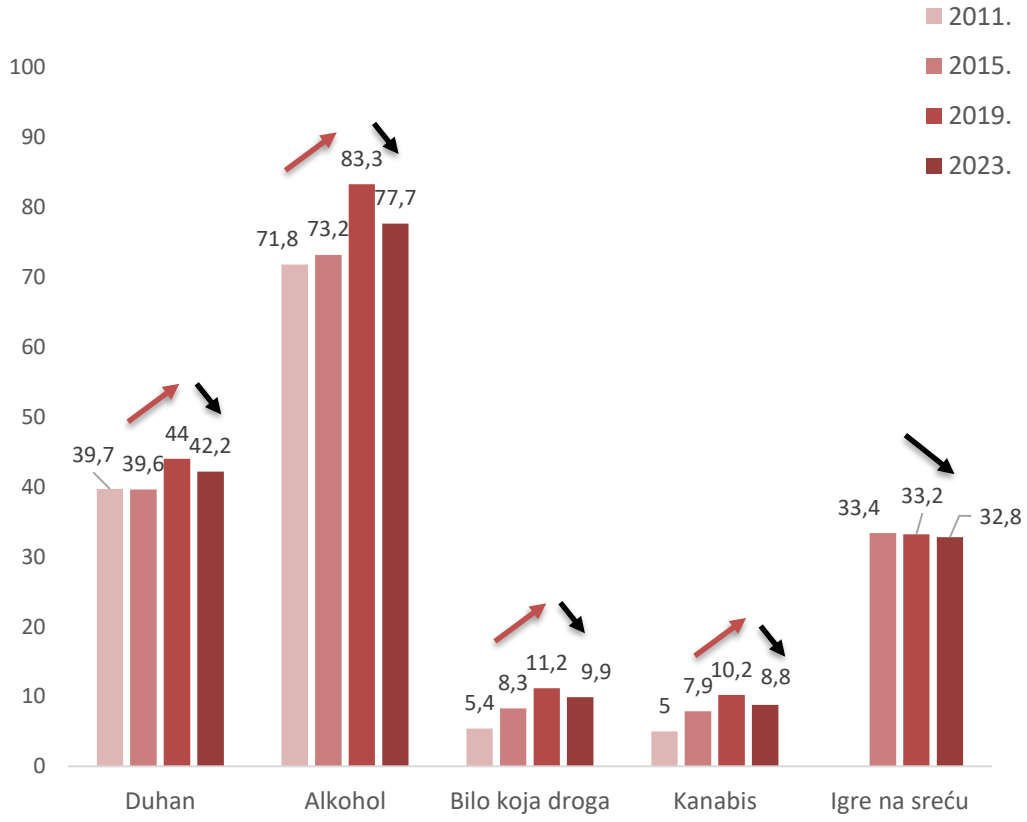

Izvor: *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske / Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Istraživanja zlouporabe sredstava ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske: 2011.,2015., 2019., 2023.*

** Životna prevalencija igranja igara na sreću za 2019. nije dostupna*

Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola, uzimanju droga i drugim oblicima ovisnosti među učenicima (ESPAD)

Korištenje duhana, alkohola i droga je u padu *(u odnosu na podatke iz istraživanja 2015. i 2011. godine)*.

U odnosu na konzumaciju psihoaktivnih tvari, RH - **više životne prevalencije u odnosu na prosjek ESPAD istraživanje**, osim za ecstasy i LSD.

Gotovo svi korisnici novih psihoaktivnih tvari su ujedno korisnici **više različitih sredstava ovisnosti** (također konzumiraju alkohol, kanabis i stimulanse).

Istraživanje se provodi među učenicima koji u godini istraživanja navršavaju 16 godina.

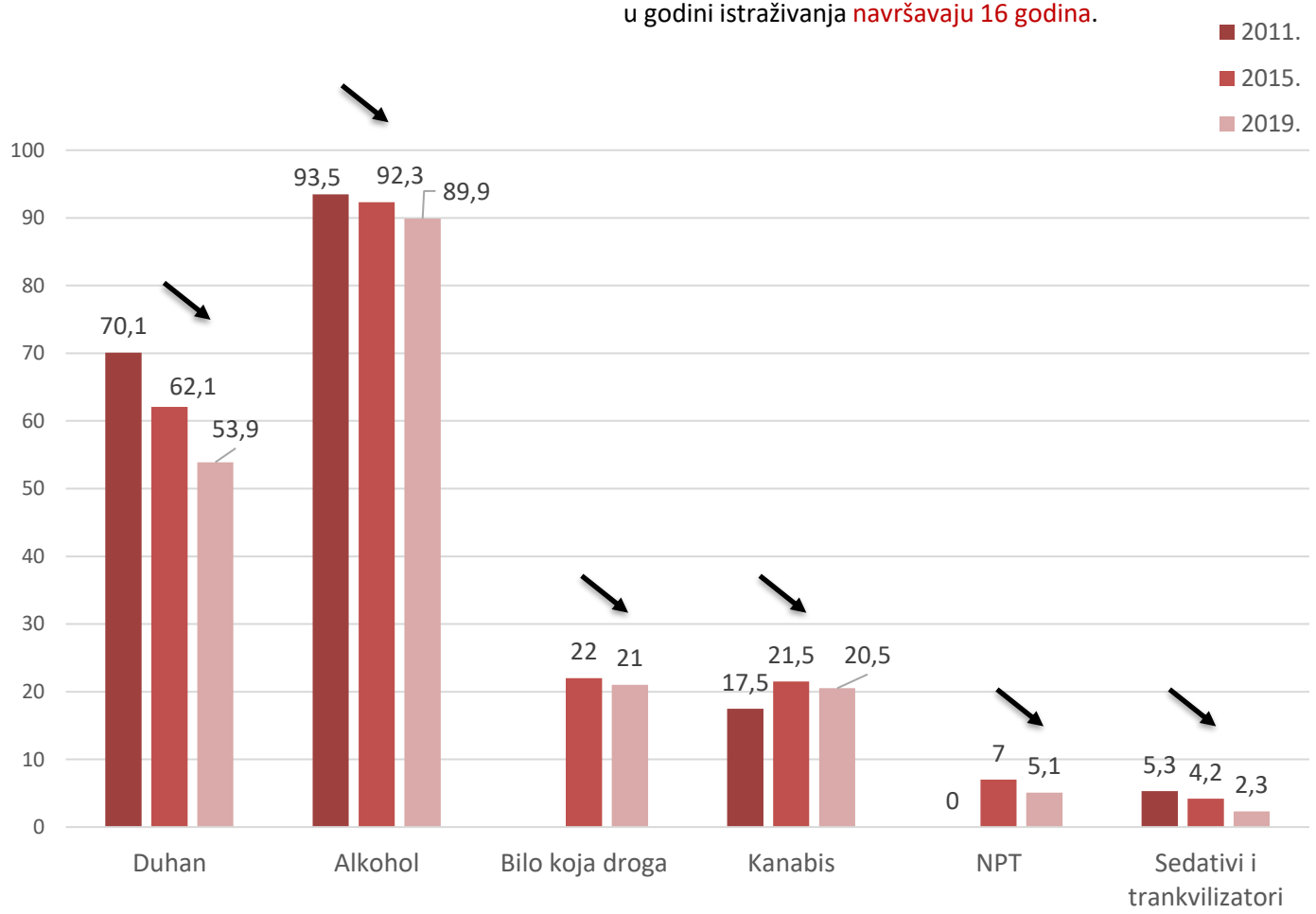

Izvor: *EUDA, ESPAD 2011., 2015., 2019.*

Ponašajne ovisnosti (ESPAD)

Prevalencija igranja video igara (% učenika)

63 igranje video igrica radnim danom

69 igranje igrica vikendom

0,30 h prosječan broj sati provedenih igrajući igrice radnim danom

Istraživanje se provodi među učenicima koji u godini istraživanja navršavaju 16 godina.

Prevalencija kockanja (% učenika)

22 kockanje u posljednjih 12 mjeseci

8,7 online kockanje

76 Sportsko klađenje

44 Lutrijske igre

tip igre na sreću koji su igrani najčešće u posljednjih 12 mjeseci

Izvor: *EUDA, ESPAD 2019.*

Europsko web istraživanje o obrascima uporabe droga u 2024. godini (usporedba EU i HR)

Uporaba psihoaktivnih tvari u posljednjih 12 mjeseci u EU

Figure 1. Drug use in the last 12 months by substance

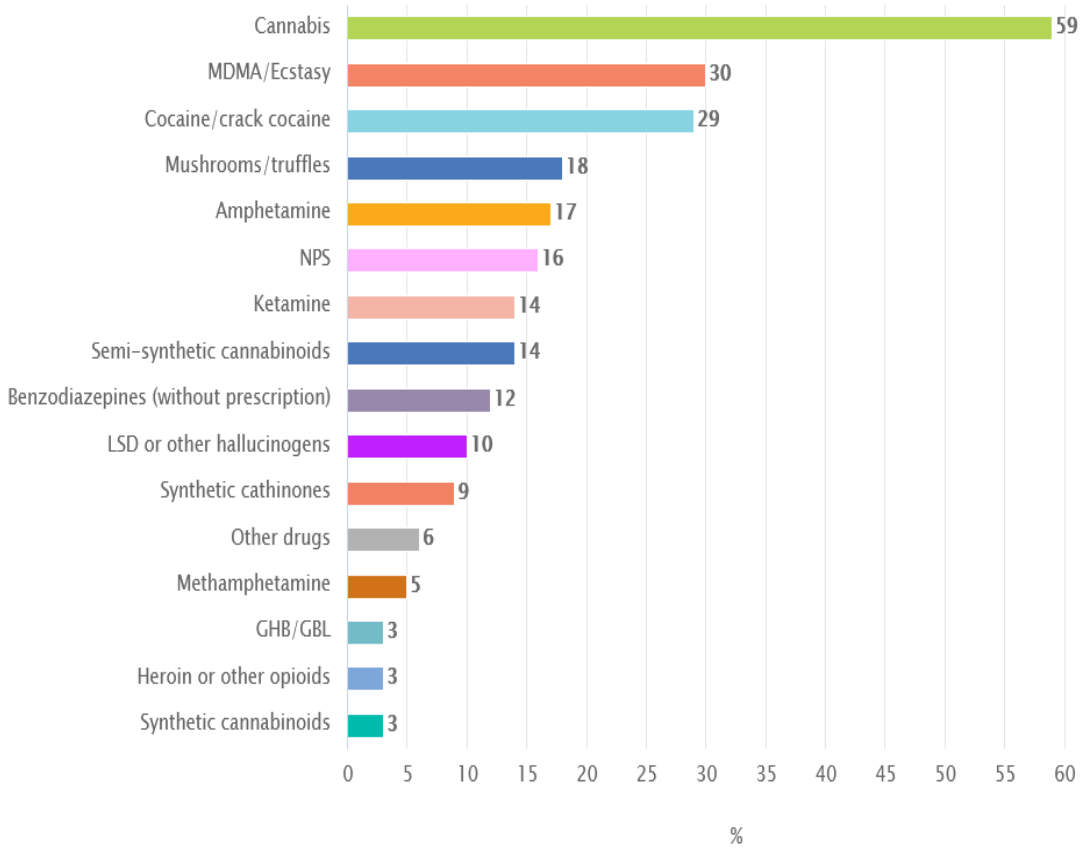

Izvor: *EUDA, EWSD, 2024.*

Uporaba psihoaktivnih tvari u posljednjih 12 mjeseci u RH (N=758)

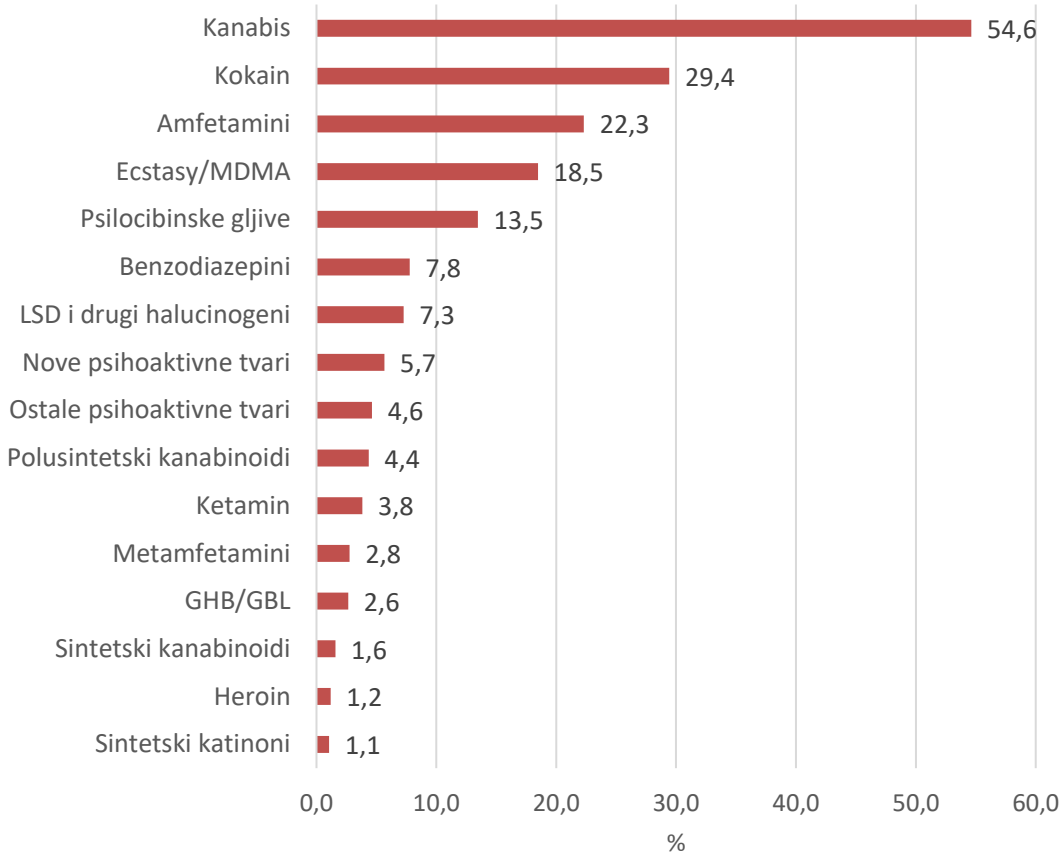

Europsko web istraživanje o obrascima uporabe droga u 2024. godini
Uporaba kanabisa s drugim psihoaktivnim tvarima: usporedba RH i EU

Uporaba kanabisa s drugim psihoaktivnim tvarima u EU

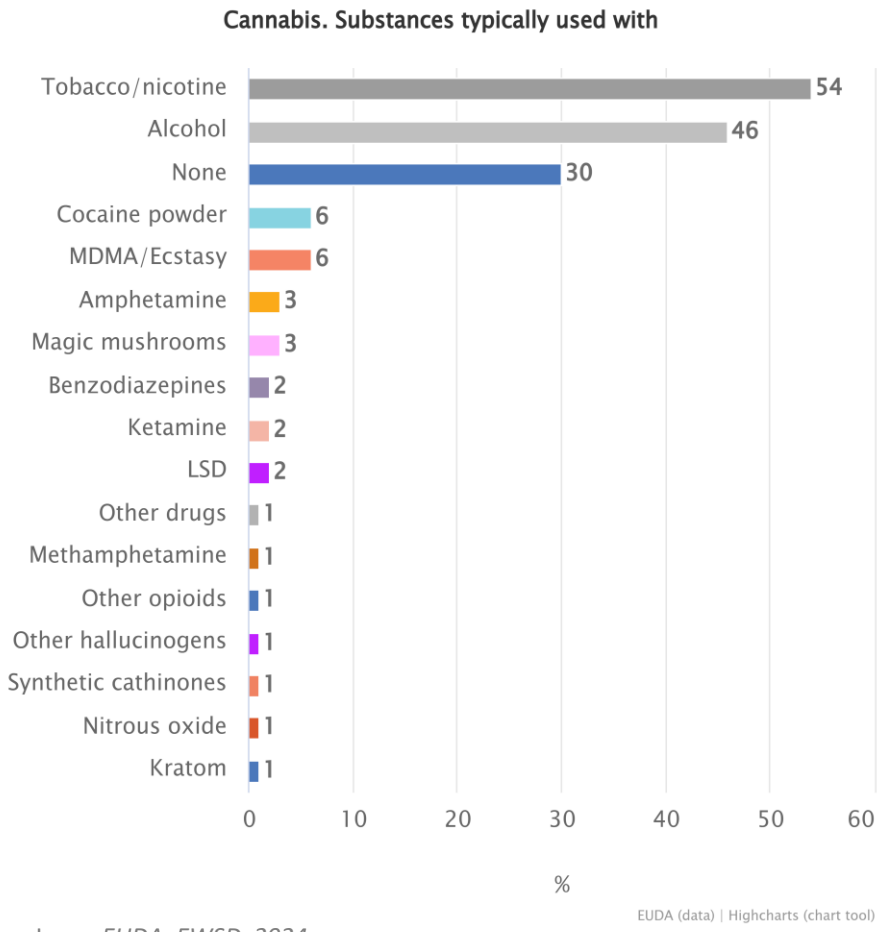

Izvor: *EUDA, EWSD, 2024.*

Uporaba kanabisa s drugim psihoaktivnim tvarima u RH

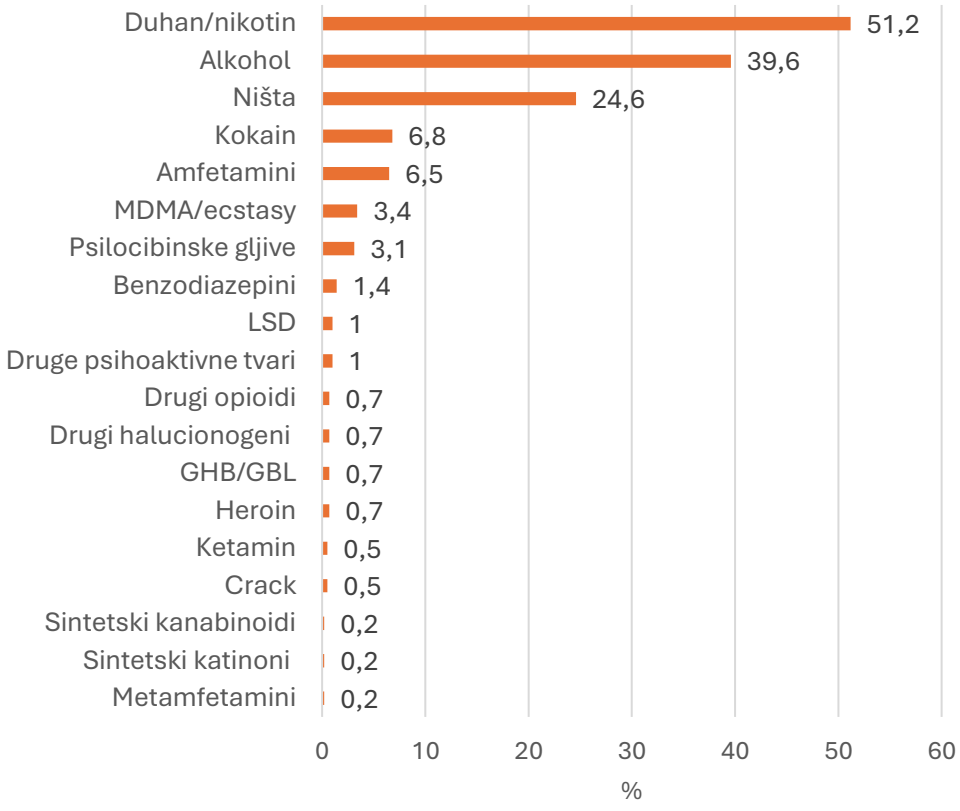

Analiza otpadnih voda i droga - europska studija u više gradova

Analiza otpadnih voda znanstvena je disciplina koja se brzo razvija i ima potencijal za praćenje podataka u stvarnom vremenu, o geografskim i vremenskim trendovima konzumacije nedopuštenih droga. Uključuje uzorkovanje izvora otpadnih voda, što znanstvenicima omogućuje procjenu količine droga koje zajednica konzumira, mjerenjem razina nedopuštenih droga i njihovih metabolita/biomarkera izlučenih u urinu.

- Od 2011. godine studiju provodi europska mreža **SCORE** (Sewage analysis CORe group - Europe) u suradnji s Agencijom Europske unije za droge (**EUDA**)

- Od 2024. godine po prvi puta uz **Zagreb**, u studiji sudjeluje i **Split**

- Tijekom jednog tjedna između **ožujka i svibnja 2024. godine** analizirane su otpadne vode u **128 europskih gradova** iz ukupno **26 država** (24 EU + Turska i Norveška)

- Uzorci otpadnih voda na populaciji od oko **68,8 milijuna ljudi** analizirani su na prisutnost urinarnih metabolita **kokaina** i **kanabisa** te urinarnih biomarkera **amfetamina**, **metamfetamina, ketamina** i **MDMA**

Analiza otpadnih voda i droga: 24 EU + Turska i Norveška

REZULTATI

- **porast** otkrivanja **MDMA, kokaina i amfetamina** u odnosu na 2023. godinu
- **smanjenje** otkrivanja **kanabisa**
- uočeni su **različiti obrasci** za **metamfetamin i ketamin**

- Unatoč značajnim razlikama u rezultatima između lokacija studije, zanimljivo je da su **svih istraživanih šest ilegalnih droga bile prisutne u gotovo svakom sudjelujućem gradu.**

- **Varijacije među gradovima:** Veće količine kokaina zabilježene su u većim gradovima. Za metamfetamin i MDMA nisu zabilježene značajne razlike pri usporedbi rezultata iz velikih i manjih gradova. Navedeno implicira da se u pojedinim **slučajevima „urbani“ obrasci konzumacije droga mogu širiti i u manje gradove**. Za amfetamin, ketamin, kanabis nema jasnog obrasca konzumacije (u skladu s nalazima prethodnih godina).

- **Tjedni obrasci: Više od tri četvrtine gradova** pokazalo je više tragova droga koji se obično povezuju s **rekreacijskom uporabom** (**kokain, ketamin i MDMA**) **tijekom vikenda** (petak–ponedjeljak). Tragovi **amfetamina, kanabisa i metamfetamina** ravnomjernije su raspoređeni **tijekom cijelog tjedna**.

Analiza otpadnih voda i droga: Hrvatska

kanabis	Na području Zagreba, promatrajući desetogodišnji trend izlučivanja urinarnih metabolita kanabisa, nakon uzlaznog trenda čiji je vrhunac zabilježen 2020. godine, od 2021. godine bilježi se pad koji se nastavio do 2023. godine, dok je u 2024. godini zabilježena **stabilna situacija.**
kokain	Od 2011. godine u Zagrebu, razina urinarnih metabolita kokaina u otpadnim vodama kontinuirano raste, a u 2024. godini razina se dodatno **povećava.**
MDMA	U Zagrebu je 2024. godine nastavljen **blagi pad** razine biomarkera MDMA, dok je u Splitu prosječna razina urinarnih metabolita MDMA viša nego u Zagrebu.
amfetamin	Podaci pokazuju kontinuirani **pad razine** urinarnih biomarkera amfetamina od 2020. do 2024. godine. Razina urinarnih biomarkera amfetamina u Zagrebu i Splitu je približno slična.
metamfetamin	Tradicionalno koncentriran u gradovima u Češkoj i Slovačkoj, sada je prisutan u više država, uključujući i Hrvatsku. Sukladno raspoloživim podacima u Zagrebu, primjetan je porast razine urinarnih biomarkera u 2020. godini u odnosu na 2014. godinu, dok se u 2024. godini uočava **nagli rast.**
ketamin	Podaci za Zagreb nisu dostupni, a u Splitu je pronađena niska razina urinarnih biomarkera ketamina.

Razina urinarnih metabolita/biomarkera svih droga, osim MDMA, bila je viša u Zagrebu nego u Splitu.

Gradovi Zagreb i Split se ne nalaze u prvih 20 gradova s najviše zabilježenom razinom metabolita pojedine droge po pitanju omjera mg/1000 stanovnika po danu.

Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine

Akcijski plan djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine

Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine

JEDINSTVEN STRATEŠKI DOKUMENT

Strategija je usmjerena na sve vrste ovisnosti (alkohol, duhan, droge te ponašajne ovisnosti – kockanje/klađenje, prekomjerno korištenje interneta i društvenih mreža i dr.).

VIZIJA STRATEGIJE

Do 2030. godine smanjena je potražnja i dostupnost ilegalnih sredstava ovisnosti, unaprijeđena zaštita zdravlja i sigurnost stanovništva te smanjeni zdravstveni, socijalni i društveni rizici i štete povezani s ovisnostima i ponašajnim ovisnostima.

STRATEŠKI PRIORITETI

1

Doprinijeti smanjenju potražnje sredstava ovisnosti i pojave ponašajnih ovisnosti kroz prevenciju ovisnosti kod djece i mladih, liječenje, psihosocijalni tretman, resocijalizaciju i društvenu reintegraciju osoba s problemom ovisnosti te smanjenje šteta povezanih s uporabom sredstava ovisnosti.

2

Smanjenje dostupnosti, ponude droga i povezanog kriminala te dostupnosti alkohola, duhanskih i srodnih proizvoda, igranja igara na sreću, suprotno zakonskim propisima.

3

Doprinijeti povećanju ljudskih i institucionalnih kapaciteta za provedbu znanstveno utemeljene i učinkovite politike djelovanja na području ovisnosti i ponašajnih ovisnosti.

Akcijski plan djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine

- donesen u siječnju 2024. godine, sadrži 3 prioriteta unutar kojih je 10 posebnih ciljeva politike djelovanja na području ovisnosti i ukupno je definirano 66 mjera**,** a za njegovu provedbu osigurano je 160. 777. 400, 00 EUR

USMJERENOST NA DJECU I MLADE

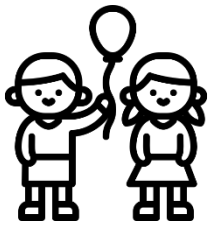

Prioritet 1:

Doprinijeti smanjenju potražnje sredstava ovisnosti i pojave ponašajnih ovisnosti kroz ***prevenciju ovisnosti kod djece i mladih****, liječenje, psihosocijalni tretman, resocijalizaciju i društvenu reintegraciju osoba s problemom ovisnosti te smanjenje šteta povezanih s uporabom sredstava ovisnosti*

Posebni cilj 1:

Prevencija ovisnosti djece i mladih

- sprječavanje mladih da započnu koristiti sredstva ovisnosti
- odgađanje dobi započinjanja korištenja sredstava ovisnosti
- smanjenje uporabe sredstava ovisnosti i/ili pojave/razvoja ponašajnih ovisnosti
- poduzimanje ostalih mjera sprječavanja razvijanja ovisnosti

kroz multidisciplinarni i integrirani pristup i znanstveno utemeljeni pristup i koherentno djelovanje svih resora na nacionalnoj i lokalnoj razini

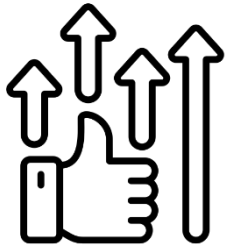

Mjere za unaprjeđenje u području prevencije

Posebni cilj 1: Prevencija ovisnosti djece i mladih

MJERE

1 Unaprjeđenje izrade, provedbe i održivosti kvalitetnih, znanstveno-utemeljenih i dokazano-učinkovitih projekata i programa prevencije ovisnosti i ponašajnih ovisnosti

2 Razvoj sveobuhvatnih programa prevencije ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, temeljenih na procijenjenim potrebama sukladno specifičnim obilježjima ciljane populacije te karakteristikama uspješnih programa prevencije ovisnosti

3 Dosljedna i kontinuirana provedba preventivnih programa u svim okruženjima primjenjujući tri razine prevencije te strategije okruženja

4 Unaprjeđenje sustava prevencije ovisnosti u specifičnim područjima usklađivanjem cjelokupnog preventivnog rada s postojećim standardima i identificiranjem i odabirom dokazano učinkovitih preventivnih projekata i programa za provedbu **u odgojno-obrazovnom sustavu**

5 Osiguravanje održivosti i unaprjeđenje preventivnog rada

Aktivnosti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

IZRADA STANDARDA I SMJERNICA

- izrada Nacionalnih standarda prevencije ovisnosti
- izrada Smjernica za sigurnija noćna okruženja i glazbene festivale
- usklađivanje svih školskih preventivnih programa s Minimalnim standardima prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnom sustavu

PROVEDBA ISTRAŽIVANJA

- Uporaba sredstava ovisnosti u općoj populaciji RH
- Istraživanje uporabe stimulansa među mladima
- Istraživanje o pojavnosti i korelaciji problematičnog kockanja i igranja video igara, ESPAD, HBSC, GYTS – Istraživanje o uporabi duhana kod mladeži

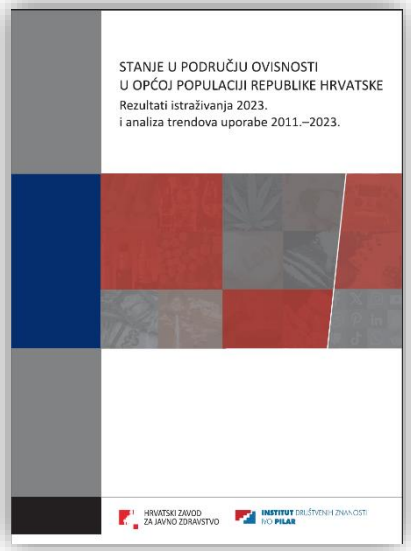

PROVEDBA PROJEKATA

- Projekt implementacije i evaluacije učinka programa Imam stav na području zagrebačkog prstena (202.-2024.)
- Provedba Pilot projekta: Primjena Smjernica za sigurnija noćna okruženja i glazbene festivale
- TSI projekt: Prevencija online ovisnosti

Aktivnosti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

ULAGANJE U KOMPETENCIJE STRUČNJAKA I DONOSITELJA ODLUKA

- provedba edukacija namijenjenih stručnjacima i donositeljima odluka o znanstveno-utemeljenoj prevenciji i promicanju najboljih praksi na području ovisnosti (EUPC, EDPQS edukacije)
- provedba skupova, konferencija i okruglih stolova s ciljem promicanja znanstveno-učinkovitih preventivnih programa i projekata i standarda prevencije ovisnosti
- prevođenje i kreiranje priručnika u svrhu unapređenja znanja stručnjaka u području prevencije

ULAGANJE U ŠIRENJE I ODRŽIVOST PREVENTIVNIH PROGRAMA I PROJEKATA

- rad Povjerenstva za procjenu kvalitete i dodjelu certifikata preventivnim programima u području ovisnosti čiji je cilj identificirati preventivne programe koji se provode u RH,a a koji zadovoljavaju kriterije za učinkovite programe koji bi se kao mogli ponuditi za provedbu u školama
- ulaganje u implementaciju i evaluaciju preventivnog programa „Imam stav“ i aktivan angažman u promicanju održivosti ovog preventivnog programa u budućnosti

OBILJEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA I PROMOCIJA ZNANSTVENO-UTEMELJENIH PRISTUPA

- Okrugli stol povodom Dana sigurnijeg interneta
- Okrugli stol povodom Hrvatskog dana nepušenja

INOVATIVNI PRISTUPI

- preuzimanje dokazano-učinkovitih programa prevencije
- izrada IT registra evaluiranih preventivnih programa

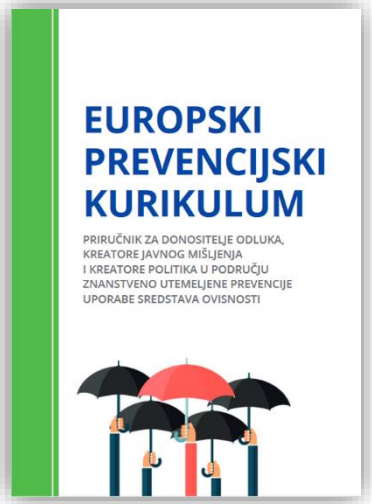

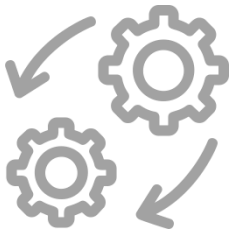

Izmjene zakonodavnog okvira

Suzbijanje ovisnosti o igrama na sreću i klađenju: novi zakonodavni okvir

IZAZOVI TRŽIŠTA IGARA NA SREĆU:

povećanje dostupnosti igara na sreću

agresivno oglašavanje priređivača igara na sreću

sudjelovanje maloljenika u igrama na sreću

povećanje ovisnosti o igrama na sreću

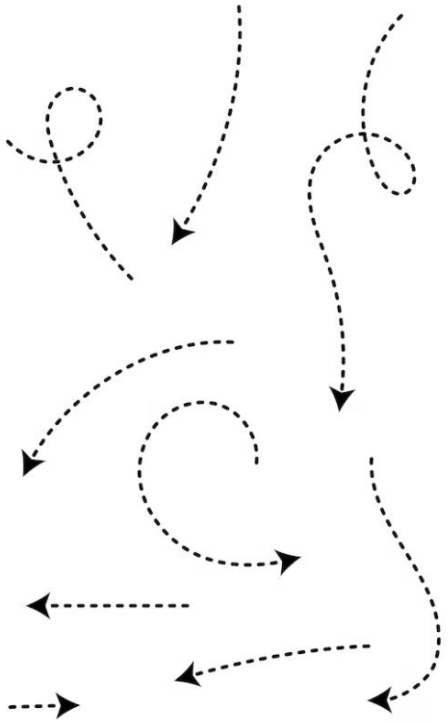

KLJUČNE PROMJENE (koje se odnose na djecu i mlade):

- identifikacija svih igrača u zemaljskim poslovnicama, ne samo u slučaju sumnje na punoljetnost
- obavezno isključenje igrača kod svih priređivača igara na sreću (ne samo onih kod kojih je zahtjev podnesen)
- uspostava Registra isključenih pri HZJZ-u
- zabrana samoposlužnih terminala (kladomata) u ugostiteljstvu
- zabrana oglašavanja od 6 do 23 sata u elektroničkim medijima
- zabrana oglašavanja u tiskanim medijima i na javno vidljivim površinama
- smanjenje vidljivosti, svjetlosnih efekata i uvida u unutrašnjojst prostora za igre na sreću
- ograničavanje sponzorskog oglašavanja tako da isto ne smije sadržavati obilježja koja asociraju na igre na sreću
- zabrana pojavljivanja poznatih osoba u oglašavanju igara na sreću
- zabrana oglašavanja igara na sreću kreatorima sadržaja („influenceri”) na društvenim mrežama i zabrana video prijenosa uživo igara na sreću („live stream”)

Info linija namijenjena pružanju informacija kome se obratiti vezano za problem(e) ovisnosti

- otvorena 15. studenog 2023. godine
- zaprimljeno više od **470 upita**
- osobe se u najvećoj mjeri javljaju **pozivom**, zatim putem **e-maila** i **WhatsApp** poruka, a u najmanjoj mjeri putem **SMS** poruka
- većinom se osobe javljaju s upitom kome se obratiti po pitanju **problema druge bliske osobe**
- većinom su upiti usmjereni na pomoć/podršku osobama **muškog spola**
- **najviše je upita koji se odnose na ovisnost o drogama, zatim alkoholu, kockanju i duhanu**, dok se manji broj upita odnosi na upite o prekomjernom igranju videoigara i prekomjernom provođenju vremena na internetu.

Bijeli telefon: Odvikavanje od pušenja 0800 7999

- besplatna telefonska linija navedena **na svim kutijama cigareta i vrećicama duhana**
- **u ožujku 2025.** godine koordinaciju Bijelog telefona **preuzima Hrvatski zavod za javno zdravstvo**

Portal o ovisnostima

- jedinstven portal koji na jednom mjestu obuhvaća provjerene informacije o svim ovisnostima, mogućnostima prevencije, liječenja, smanjenja šteta i resocijalizacije
- portal je jezično i sadržajno prilagođen široj javnosti
- posebna sekcija portala namijenjena je stručnjacima
- sadrži kontakte ustanova i organizacija koje se bave problematikom ovisnosti u Republici Hrvatskoj

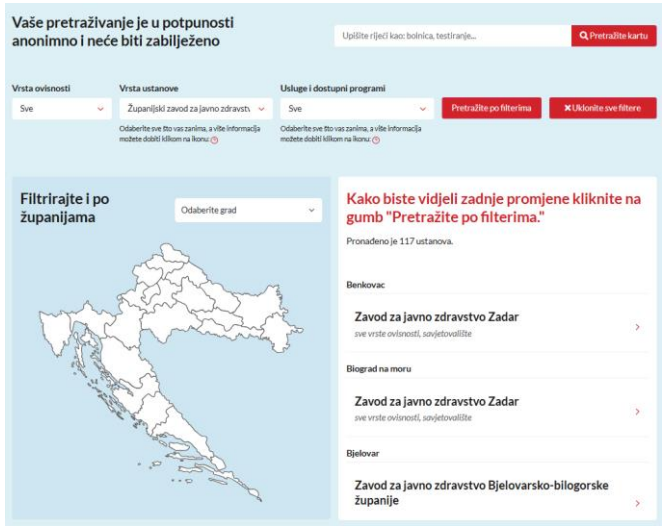

Hvala na pozornosti!

Željko Petković, pomoćnik ravnatelja
Hrvatski zavod za javno zdravstvo

szd@hzjz.hr